

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA BAHOLASH DASTURLARINI JORIY ETISHDA XORIY TAJRIBASINING QO'LLANILISHI

Sholpan Pirniyazova

Nukus davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi
Maftuna Sagdatdinova

Nukus davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti 2-kurs talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14738033>

ARTICLE INFO

Received: 17th January 2025
Accepted: 19th January 2025
Published: 25th January 2025

KEYWORDS

*boshlang'ich ta'lim, baholash
dasturlari, xorijiy tajriba, O'zbekiston
ta'limi, sifatni oshirish, o'quv jarayoni.*

ABSTRACT

Mazkur maqolada maktab boshlang'ich ta'limida baholash dasturlarini joriy etish bo'yicha xorijiy tajribalarni tahlil qilish hamda ularni O'zbekistonda qo'llashning istiqbollari ko'rib chiqilgan. Xorijiy mamlakatlarda ta'lim sifatini baholash tizimlarining turli shakllari o'rganilib, ularning o'ziga xos afzalliklari va O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashuv imkoniyatlari ko'rsatib berilgan. Baholashning zamonaviy dasturlarini amaliyotga joriy etishning dolzarbligi va ularning o'quvchilarning akademik rivojlanishidagi ahamiyati yoritilgan.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim har qanday ta'lim tizimining poydevori bo'lib, o'quvchilarning intellektual, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu bosqichda o'quvchilarga bilim berish jarayonini sifatli tashkil etish ularning keyingi bosqichlarda muvaffaqiyatli ta'lim olishlarini belgilab beradi. Ta'lim jarayonida baholash tizimi esa o'quvchilarning qanchalik muvaffaqiyatga erishayotganini va rivojlanish dinamikasini kuzatishda asosiy vosita sifatida qaraladi. Shu boisdan, dunyoning turli mamlakatlarida baholash dasturlari o'quv jarayonining ajralmas qismi sifatida qaralib, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Hozirgi kunda O'zbekistonda ta'lim tizimini isloh qilish jarayoni faol davom etmoqda. Xususan, boshlang'ich ta'limda baholash tizimini modernizatsiya qilish masalasi dolzarb bo'lib, xorijiy tajribani o'rganish va amaliyotga tatbiq etishning o'rni beqiyosdir. Xorij mamlakatlarida qo'llanilayotgan zamonaviy baholash dasturlari o'quvchilarning faqatgina bilimlarini emas, balki ularning amaliy ko'nikma va ijodiy qobiliyatlarini ham baholashga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Mazkur maqola maktab boshlang'ich ta'limida xorijiy baholash dasturlarini o'rganish va ularni O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvni o'z ichiga oladi. Unda turli mamlakatlardagi baholash tizimlarining samaradorligi, ularning afzalliklari va O'zbekiston sharoitiga mos keladigan jihatlari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Xorij mamlakatlaridagi baholash tizimlari ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lib, ularning samaradorligi ko'p yillik tajribalarga asoslangan. Finlyandiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlar boshlang'ich ta'limda innovatsion baholash dasturlarini ishlab chiqib, ularni amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llab kelmoqda. Bu dasturlar faqat o'quvchilarni sinovdan

o'tkazish bilan cheklanmay, balki ularning individual rivojlanishini, ijodiy qobiliyatlarini va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini baholashga qaratilgan.

Finlyandiyada boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'quv jarayonidagi qatnashuvini rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. U yerda baholash tizimi o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini maqtov orqali mustahkamlash va ularni o'ziga ishongan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Singapurda esa diagnostik baholash tizimi asosiy o'rin egallaydi. Bu yondashuv o'quvchilarning o'zlashtirishi va bilim bo'shliqlarini aniq aniqlash imkonini beradi.

1-jadval

Xorijiy mamlakatlarning baholash tizimi xususiyatlari

Davlat	Asosiy baholash yondashuvi	Afzalliklari	O'quvchilarga ta'siri
Finlyandiya	Yondoshuvga asoslangan baholash	Shaxsiylashtirilgan baholash, qiyosiy reyting yo'qligi	O'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlashi rivojlanadi
Singapur	Diagnostik va shakllantiruvchi baholash	Bilim bo'shliqlarini aniqlash, o'z vaqtida to'ldirish	Akademik ko'rsatkichlar yuqori bo'ladi
Janubiy Koreya	Natijaga asoslangan baholash	Sinov natijalariga e'tibor, standartlashtirilgan testlar	Intellectual va akademik natijalarni kuchaytirish

Ushbu tajribalar O'zbekistonda boshlang'ich ta'limda baholash tizimini modernizatsiya qilishda asos bo'lishi mumkin. Xorijiy amaliyotga mos dasturni joriy etish uchun lokal sharoitlarni inobatga olish muhimdir.

O'zbekistonda ta'lim tizimining isloh qilinishi davomida boshlang'ich ta'limda baholashning yangi mexanizmlarini ishlab chiqish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirildi. Xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va xalqaro reytinglarga mos ravishda baholash tizimlarini joriy etish rejalashtirilgan. Ammo amalda, aksariyat maktablarda baholash an'anaviy ko'rinishda bo'lib, u o'quvchilarning ijodiy va analitik qobiliyatlarini baholashni qamrab olmaydi.

Hozirda diagnostik va shakllantiruvchi baholashning joriy etilishi sezilarli natijalar bermoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda test va loyiha ishlari asosida baholash jarayonining tajribasi rivojlanmoqda. Shu bilan birga, xorij tajribasiga asoslangan baholash dasturlarini amaliyotga keng ko'lamda tatbiq etish zaruratga aylangan.

2-jadval

O'zbekistonda boshlang'ich ta'limda baholash tizimining mavjud ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	2023-yil	2024-yil	O'sish sur'ati (%)
Shakllantiruvchi baholash ulushi	20%	50%	+30
Diagnostik baholash dasturlari	10%	35%	+25
O'quvchilarning ijodkorligi	25%	40%	+15

Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, so'nggi yillarda baholash tizimini modernizatsiya qilish borasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Lekin bu ko'rsatkichlarni yanada oshirish uchun xorijiy tajribadan samarali foydalanish talab etiladi.

O'zbekistonda xorijiy baholash dasturlarini joriy etishda qator omillar inobatga olinishi lozim. Birinchidan, pedagoglarning malakasini oshirish va ularni baholashning zamonaviy usullari bilan tanishtirish muhim. Ikkinchidan, o'quvchilarning yoshiga moslashtirilgan baholash mexanizmlarini ishlab chiqish talab etiladi. Masalan, Finlyandiyadagi yondashuvning O'zbekistonga moslashtirilgan shakli o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam berishi mumkin.

Yuqoridagi ma'lumotlarga asoslanib, O'zbekiston ta'lim tizimida xorijiy tajribani qo'llash orqali baholash samaradorligini oshirish uchun barcha sharoitlar mavjudligi ko'rinadi. Ammo bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tizimli yondashuv talab etiladi. Xorijiy tajribaning mahalliy sharoitga moslashtirilishi va uni o'quvchilarning rivojlanishiga yo'naltirilishi ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Masalan, Finlyandiya tajribasini O'zbekiston sharoitida qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rag'batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish imkoniyati mavjud. Singapur tajribasi esa diagnostik baholash orqali bilim bo'shliqlarini aniqlash va ularni to'ldirish bo'yicha amaliy natijalarni taqdim etishi mumkin.

Shunday qilib, xorijiy tajribani O'zbekiston ta'lim tizimiga muvaffaqiyatli tatbiq etish orqali boshlang'ich ta'lim jarayonida nafaqat baholash tizimini, balki umumiy ta'lim sifatini ham yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

XULOSA VA MUNOZARA

Xorijiy tajribalardan kelib chiqib, O'zbekiston ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim baholash dasturlarini joriy etish katta ahamiyatga ega. Mazkur dasturlar o'quvchilarning bilimini o'lchashdan tashqari, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda shaxsiy o'sishlarini rag'batlantirishga xizmat qilishi mumkin. Ta'lim jarayonida diagnostik baholash tizimlarini keng joriy etish o'quvchilarning imkoniyatlarini to'g'ri baholash va ularga mos ta'lim resurslarini taklif etish imkonini beradi. O'zbekistonda xorijiy tajribaga asoslangan zamonaviy baholash dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish uchun bir qator qadamlarni amalga oshirish lozim. Jumladan, o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, ta'lim resurslarini modernizatsiya qilish va xalqaro tajribalarga mos lokal dasturlarni ishlab chiqish zarur. Ushbu qadamlar ta'lim jarayonini samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning ijodiy fikrlash va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Toshmatova N. "Ta'lim jarayonida innovatsion usullar". Toshkent: Fan, 2021.
2. Karimov A. "Xorijiy ta'lim tajribasi". Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2022.
3. Usmonov Z. "Baholash tizimlarini modernizatsiya qilish". Samarqand, 2020.
4. Qodirova L. "Darsliklar samaradorligini oshirish usullari". Buxoro, 2023.
5. Nasriddinov R. "Boshlang'ich ta'limda diagnostik baholash". Toshkent, 2022